

שיקלא וטריא

בבא קמא סז

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

לעילוי נשמת
דינה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

אימת?

- אילימא לפני יאוש, פשיטא! למה לי קרא!
אלא לאחר יאוש, וש"מ יאוש לא קני ש"מ.
(קושיה) והא רבא הוא דאמר דגזל קרבן דחבריה?
1. איבעית אימא הדר ביה.
2. ואיבעית אימא חד מינייהו רב פפא אמרה.

סיכום השיטות בקצרה

שינוי מעשה:

- א. קונה: לישנא קמא דרב חסדא בשם רבי יוחנן. לדעת רבא: יש מחלוקת האם חזר בו, ולא קונה [או רבה ורב פפא, אחד מהם סובר כך].
ב. לא קונה: ל"ב דרב חסדא בשם רבי יוחנן.
יאוש:
א. רבה סובר מדרבנן קונה. ומסתפק האם זה דאורייתא.
ב. עולא: מוכיח שמן התורה לא קונה. [לא דיבר על דרבנן].
ג. רב יוסף: אפילו מדרבנן אינו קונה.

שינוי השם:

רב יוסף סובר שקונה. ורבי זירא מוסיף דהיינו דדוקא בשינוי שאינו חוזר לבריתו.

להלן המקרים שמשמע מהם שיאוש קונה וישובו של המ"ד שלא קונה, ובנוסף המקרים שמשמע שקונה וישובו של המ"ד שלא קונה:

קונה:

עורות של גנב מחשב מטמאתן – שינוי השם (עור – שולחן)
הגנב והגזלן והאנס שהקדישו ותרמו – שינוי השם.

לא קונה:

גזל חמץ ועבר עליו הפסח שיכול להחזיר את החמץ – וזה מתיישב שזה אינו רוצה לקנות.
קרבן (עולה ולא הגזול) -מדובר שגזל בהמת קודש של חברו.

מדת תשלומי ד' וה' אינה נוהגת אלא בשור ושה

להלן הפסוק שהגמרא ידרוש אותו.

כי יגנב איש שור או־שֶׁה וטבחֻ או־ מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע־ צאן תחת השֶׁה:

הגמרא שואלת מדוע לא ילפינן בגז"ש משבת תשלומי ד' וה' יהיה גם בשאר בעלי חיים, ומנסה בכמה אופנים להוכיח שיש מיעוט בפסוק שלא לדרוש כך ודוחה זאת ולבסוף מסיקה שילפינן מ'שה' דרישא ו'שור' דסיפא.

ואמאי דווקא שור ושה? נילף שור שור משבת?

ותדרוש כך: מה להלן חיה ועוף כיוצא בהן, אף כאן חיה ועוף כיוצא בהן.

(תירוץ) אמר רבא אמר קרא שור ושה שור ושה שתי פעמים - שור ושה אין, מידי אחרינא לא.

אמרי הי מייתר?

אילימא:

1. שור ושה דסיפא מיותר: דניכתוב רחמנא כי יגנב שור או שֶׁה וטבחו

ומכרו חמשה בקר ישלם תחתיו בלי לכתוב 'השור' וארבע צאן תחתיו בלי

לכתוב 'השה'?

(דחיה) הוה אמינא בעי שלומי תשעה לכל אחד ואחד.

א. (תירוץ) אמר רב יוסף מריש שמו עליו אפילו אחר שבנאו דתניא-

פסוק לגבי בית העולמים צלעות הבית אלו המלטטין נסרים שנותנים סביב פתחי החלונות ופתחים והעובים אלו המרישות.

ב. רבי זירא - שינוי החוזר לבריתו בשינוי השם, לא הוי שינוי – ר"ל כיוון

שאם יסתור חוזר לקרותו כשורה לאו שינוי הוא. משא"כ לגבי עור שנקרא עיצבא ולא חוזר לקרותו עור.

(קושיה) ושינוי השם שאינו חוזר לבריתו מי הוי שינוי?

והרי צינור דמעיקרא קציצתא עץ בעלמא, והשתא צינורא, ותניא-

צינור שחקקו שעשה לו בית קיבול: היינו שיש לבזבז מד' רוחות, או פירוש אחר שחטטו לקבל צרורות שלא יעכבו הגשמים [תוס'], ולבסוף קבעו והמשיך בו מי גשמים או מי נהר למקוהו, פוסל את המקוה משום מים שאובים.

קבעו ולבסוף חקקו לאו כלי אלא קרקע הוא, אינו פוסל את המקוה.

ואי אמרת שינוי השם מילתא היא, אפי' קבעו ולבסוף חקקו נמי ליפסול?

(תירוץ) שאני שאיבה דמדרבנן היא- ר"ל מקוה חסר שנפסל בג' לוגים היינו דרבנן.

(קושיה) אי הכי, אפילו דרישא נמי?

(תירוץ) התם איכא תורת כלי עליו בתלוש, הכא אין תורת כלי עליו בתלוש.

(קושיה) מיתיבי הגנב והגזלן והאנס חמסן :

הקדישין, הקדש ואסור להנות מזה.

ותרומותן, תרומה – ואסור לזרים.

ומעשרותן, מעשר.

מכל הנ"ל רואים שקונה את הגזילה ביאוש.

(תירוץ) אמרי התם איכא שינוי השם ומבאר:

דמעיקרא טיבלא, והשתא תרומהייהו.

הקדש מעיקרא חולין, והשתא הקדש.

דעת רבי יוחנן האם שינוי קונה

למדנו לעיל דעת רבה ששינוי קונה מן התורה, להלן יבואר שתי לישנות בדעת רבי יונתן האם שינוי קונה.

1. אמר רב חסדא א"ר יונתן מניין לשנוי שהוא קונה?

שנאמר והשיב את הגזלה מה ת"ל אשר גזל אם כעין שגזל, יחזיר. ואם לאו, דמים בעלמא בעי שלומי.

(קושיה) האי אשר גזל מיבעי למעוטי גזל אביו, שאינו מוסיף חומש על גזל אביו

ר"ל אם אביו גזל ונשבע לשקר, בנו חייב בקרן בלבד, א"כ ניכתוב רחמנא והשיב את גזילו, אשר גזל למה לי למכתב?

ש"מ תרתי.

2. ואיכא דאמרי-

אמר רב חסדא א"ר יונתן מניין לשנוי שאינו קונה שנאמר והשיב את הגזילה מ"מ.

(קושיה) והא כתיב אשר גזל?

(תירוץ) ההוא מיבעי ליה: על גזילו שלו מוסיף חומש, ואין מוסיף חומש על גזל אביו.

[עד כאן דף סז עמוד א]

דעת עולא – יאוש אינו קונה

אמר עולא מניין ליאוש שאינו קונה שנאמר והבאתם גזול את הפסח ח"גר ואת החולה - גזול דומיא דפסח: מה פסח דלית ליה תקנתא כלל, אף גזול דלית ליה תקנתא^י, לא שני לפני יאוש ולא שני אחר יאוש.
רבא אמר מהכא קרבנו ולא הגזול.

^י תוספות ד"ה אף גזול דלית ליה תקנתא. אע"ג דאמר לעיל (דף סה): גב טלה ונעשה איל נעשה שינוי בידו וקנאו מ"מ כמו שהוא לית ליה תקנתא:

^י תוספות ד"ה מעיקרא טיבלא. ואע"ג דשינוי החוזר לבריתו על ידי שאלה כדאמרין בהאשה רבה (ביבמות ד' פח). ובסוף הנודר מן הירק (נדרים ד' נט). מ"מ לא חשיב להו שינוי החוזר לבריתו כיון דלא שכיחא:

סיכום הדף היומי שקלא וטריא בבא קמא סז

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן (שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

2. וכי תימא הא כתיב תחתיו תחתיו ומשמע מזה שאחד השור ואחד השה, אין הו"א לומר שמשלם תשעה, שא"כ היה אמור לכתוב חמישה בקר וארבעה צאן ישלם תחתיו.

חד תחתיו מיותר שלא תלמד משבת. הגמרא דוחה ש'תחתיו' השני בא לדרשה אחרת: **(דחיה) הוא מיבעי ליה לדרשה אחרינא דתניא-** יכול גנב שור שוה מנה ישלם תחתיו נגידין שור כחוש וקרובים למות **ת"ל תחתיו תחתיו.** הגמרא מנסה להסביר זאת באופן אחר:

3. אלא שור ושה דרישא מיותר - דנכתוב רחמנא כי יגנב איש [בלי לכתוב שור או שה] **וטבחו ומכרו** חמשה בקר ישלם **תחת השור** וארבע צאן **תחת השה.**

(דחיה) אי כתב רחמנא הכי הוה אמינא עד דגניב תרי וטבח להו. **(תירוץ) וטבחו כתיב לחד –** ולכן שור מיותר למעט שאר בעלי חיים. **(דחיה) ואימא עד דגניב תרוייהו ומזבין להו.** **(תירוץ) ומכרו כתיב לחד.** **(דחיה) ואימא הוה אמינא עד דגניב תרי וטבח חד ומזבין חד.** **(תירוץ) א מכרו כתיב.** **(דחיה) ואכתי הוה אמינא עד דגניב תרוייהו,** וטבח חד ומשייר חד, או מזבין חד ומשייר חד.

באמת משור ושה של הרישא א"א ללמוד, שאינם מיותרים, ועתה הגמרא מסיקה ש'שה' דרישא ו'שור' דסיפא מיותרים – כדלהלן: **(מסקנה) אלא שור דסיפא ושה דרישא מיותר -** דנכתוב רחמנא כי יגנב איש שור [ולא לכתוב שה] **וטבחו ומכרו** חמשה בקר ישלם **תחתיו** [בלי להזכיר שור] **וארבע צאן תחת השה - שור דסיפא ושה דרישא למה לי?** שמע מינה שור ושה, אין, מידי אחרינא לא.

[משנה] אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל

אדם שגנב ומכר לאחר (שינוי רשות), הדין תלוי: אם הבעלים הראשונים נתיאשו הגנב השני משלם כפל לגנב הראשון, והוא עצמו משלם קרן לבעלים הראשונים. ואם לא נתיאשו הבעלים הראשונים, אזי לכו"ע הגנב השני לא קנה ומשלם קרן גרידא. אם הגנב הראשון עשה איזה שינוי בגניבה והשני גנב זאת ממנו אזי זה תלוי: אם הבעלים נתיאשו, הגנב הראשון קנה [דלא כב"ש] והגנב שני צריך לשלם כפל לראשון, ואם לא נתיאשו הבעלים משלם קרן בלבד. הגמרא דנה במקרה שהיה יאוש בעלים גרידא (בלי שינוי רשות או מעשה), האם הגנב קנה את החפץ או לא. רב סובר שקונה והגמרא מקשה עליו מספר קושיות והוא משייבם. על פי זה, גם יש להבחין מדוע התורה חייבה בתשלומי ד' וה' בגנב ומכר: האם משום דמהני מעשיו, שהמכירה חלה, או משום ששנה בחטא. [בדף הבא יבואר שיטות נוספות בעניין זה].

אמר רב לא שנו אלא לפני יאוש שאינו משלם כפל, אבל לאחר יאוש קנאו גנב ראשון, וגנב שני משלם תשלומי כפל לגנב ראשון. [יתבאר לקמן (ס):] שקן סובר ר"ל.

(קושיה) אמר רב ששת אמינא כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא דתניא- אמר ר' עקיבא מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מפני שנשתרש בחטא כלומר עשה שורשים שנתחזק בחטא, שהלוקח קנאו ויועילו מעשיו. כעת אביי מכריח שמדובר לאחר יאוש בעלים.

[עד כאן דף סז עמוד ב]